

quod non sunt, et quod, prout talia sunt, esse non possunt. 2° Falsa primo et tertio modo dici relate ad intellectum nostrum, cui occasio erroris praebere potest, et qui potest falsas propositiones efferre: ad Deum autem quod spectat, ipse tantum potest cognoscere errores intellectus nostri, et quae falsa sint respectu intellectus nostri. 3° Falsa secundo modo dici posse quaedam relate etiam ad intellectum divinum, quatenus in ordine morali existit difformitas a norma, quam Deus cognoscit et praescribit; quare quia voluntas agens non se conformat normae peccando, ut haec eius difformitas significetur, peccatum potest appellari falsitas.

DEMONSTRATIO IV. PARTIS. Sane nihilum est simplex negatio entis; ideoque ei opponitur contradictorie: falsum autem non ita se habet. Nam vel sermo est de falsitate rerum, vel cognitionis. Si de prima, manifestum est quod falsum dicitur quod est in se aliquid, habens tamen adiunctam aliquam negationem; ideoque haec falsitas non est pura negatio, sed negatio in subiecto. Si de altera falsitate sermo sit, patet quod iudicium falsum est aliquid positivum. Unde cognitioni verae non opponitur contradictorie, sed contrarie; licet ea, quae affirmantur et negantur, sint contradictoria.

Scholion. Cum termini et propositiones sint signa manifestativa idearum et iudiciorum, tribuitur ipsis quoque analogice veritas propria idearum et iudiciorum, aut falsitas. Quae quidem competunt ipsis, sicut ideis et iudiciis, ratione rerum, quarum sunt signa suppositiva. *Veritas autem moralis*, quae et *veracitas* dicitur, est conformitas libere posita inter signa externa, et internos animi actus. Quocirca propositio est *vera moraliter*, sive *verax*, cum conformis est iudicio mentis. Propositio moraliter falsa dicitur *mendacium*; ad quod proinde non sufficit, ut res, quam exprimit, falsa sit; sed requiritur, et sufficit ut sit libere difformis a iudicio mentis. « Ille mentitur qui aliud habet in animo, et aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat » inquit S. Augustinus De Mendacio c. 3. Quocirca, ut idem subdit: « ex animi sui sententia, non ex rerum

ipsarum veritate, aut falsitate mentiens, aut non mentiens iudicandus est. »

Conferatur Thomas I. p. qq. XVI, XVII, et qq. Disp. q. I De Veritate; Suarez M. D. VIII et IX.

THESIS XI^a

Bonitas formalis sita est in convenientia perfectionis entis erga alia, quatenus ab eo perfici possunt: bonitas materialis seu fundamentalis est ipsa perfectio rei; II quae ad res finitas quod spectat, consistit in modo specie et ordine. III Proprietas prima et universalissima boni est appetibilitas. IV Utraque bonitate omne ens quidem est bonum, Deus autem est summum et primum bonum. V Porro illi tantum, quod habet rationem boni, competit ratio finis: VI ipsa autem ratio bonitatis merito dispescitur in rationem honesti, delectabilis, utilis; atque sub una ex his rationibus bonum nobis, vel alteri appetimus.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Omnis entitas est perfectio quaedam, et omnis perfectio est entitas quaedam: nec aliter licet generatim perfectionem repraesentare: nam cum aliquid non est, eo ipso deesse perfectionem intelligimus; et quidquid est extra nihil, eo ipso concipimus esse aliquam perfectionem: « in tantum enim est perfectum unumquodque in quantum est actu » (S. Thom. I. p. q. V. a. 1°); quia nempe praestat esse quam non esse. Verum quamvis omnis entitas seu res sit perfectio; non tamen omne ens dicitur, et est perfectum, nisi cum aliqua limitatione; quia perfectum intelligitur esse non tantum id quod habet aliquam perfectionem, sed quod habet omnes perfectiones sibi convenientes, scilicet quod habet id omne quod habere debet. Qua in re gradus esse possunt. Si quid enim habet omnia, quae habere debet secundum aliquam rationem tantum, puta secundum rationem naturae, ut homo damnatus, perfectum secundum quid dicitur: si vero habet omnia quae habere debet secundum rationem naturae, et finis, perfectum simpliciter vocatur: ita homines finem suum consecuti, ut beati in caelo, sunt perfecti simpliciter.

Iam vero cum bonum nominamus, aliquid perfectum intelligimus; « unumquodque enim dicitur bonum, in quantum est perfectum » (S. Thom. *ibid.* a. 5°). Nihilominus ratio bonitatis non est identica rationi perfectionis; nam aliquid aliud apprehendimus cum concipimus bonum, praeter id quod apprehendimus concipiendo perfectum; spectatur scilicet in ipso aliqua relatio ad aliud. Cum enim bonum dicimus, intelligimus id, quod et est in se aliquo saltem modo perfectum, et quod propterea potest alia perficere. Quod enim est in se perfectum, sive simpliciter, sive secundum quid, seu quod habet aliquam perfectionem sibi, potest esse perfectio, vel causa perfectionis aliis. Hic est completus conceptus bonitatis, qui duo idcirco complectitur, nempe perfectionem rei, et convenientiam huius perfectionis cum aliis, quae convenientia in eo est posita, quod res perfecta possit alia perficere. Quae quidem habitudo ad perficiendum alia est amplissime accipienda tum secundum rationem *perfectionis*, quae affertur, tum secundum rationem *alicrum*, tum secundum rationem *causalitatis*. Nam 1° quaevis perfectio quantumvis minima sufficit; eaque vel intrinseca, vel tantum extrinseca: 2° alia, quae perficiuntur, vel sunt ipsi effectus seu res productae, quae a causa habent esse; vel sunt subiecta, quae perfectiones acquirunt; vel est ipsum subiectum perfectum, quod ex perfectione qua constat, voluptatem, aut aliud emolumentum obtinet: 3° dupliciter alterum potest alteri esse conveniens, perfectionemque afferre: nimirum vel ipsa communicatione sui ad modum causae formalis, vel productione alicuius perfectionis, aut concursu quovis ad illam ad modum causae efficientis, vel conditionis, vel occasionis. Cum hic alter modus locum habet, simul quoque prior reperitur; perfectio scilicet illa, quae fit, quaeque vel in subiecto est, vel est ipsum subiectum: atque est ratio cur etiam causa eius dicatur bona illi, cui perfectio affertur.

Porro hunc esse conceptum completum bonitatis ut sit perfectio, et perfectio conveniens alteri, liquet tum ex consensu communi philosophorum, tum ex communi hominum ratione cogitandi. Sane 1° quaecumque concipiuntur ab ho-

minibus vel tanquam idonea ad eos quomodocumque perficiendos, vel idonea ad aliquid efficiendum, vel quavis ratione ad aliquid conferentia, sub hoc respectu appellantur bona; sic dicitur bonus cibus, bonus malleus, bonus pictor, bonus magister, bonus Deus: 2° quaedam, quamvis in se perfectionem habentia, si tamen non conveniunt nobis, negatur esse bona nobis; ex quibus liquet in ratione bonitatis spectari non solum perfectionem rei, sed eius quoque convenientiam cum aliis. Etenim secus, etsi aliquid non esset conveniens nobis, non esset ratio cur diceretur non esse bonum nobis; id enim supponit id quod bonum est referri ad aliud.

Ceterum non est confundenda quaestio realis cum nominali. Certum est res perfectionem habere, certum est habere quoque convenientiam perfectionis cum aliis; de his nemo dubitat: quaestio esse potest secundum quam rationem potissimum appelletur bonitas: verum cum ipsa res est in tuto posita: si non satis idonee definias rationem boni, dummodo quid velis clare explices, hoc erit tantum incommodi quod discedas a communi loquendi ratione; quod quidem philosophis non est admodum inusitatum.

Dices ex Lessio (De Perfect. div. L. VI. c. 4°): nonne res omnes creatae bonae sunt et dicuntur, quia aptae suo fini, qui est Dei manifestatio? Respondeo affirmative; sed haec est ratio bonitatis sita in convenientia perfectionis cum aliis; eatenus enim creaturae Deum manifestant, quatenus et perfectae in se sunt, earumque perfectio gignit in nobis notitiam Dei: prout ergo id exequentur, finem suum obtinent, et idcirco sunt bonae.

Itaque in eo, quod est bonum, duplex ratio distinguenda est, *formalis*, et *materialis*. Materialis est ipsa perfectio; formalis est convenientia perfectionis cum aliis: et quia perfectio ratio est seu fundamentum convenientiae; ideo bonitas materialis consuevit quoque dici fundamentalis. Haec dicitur quoque bonitas *absoluta*, illa prior *relativa*. Porro iste conceptus boni: quod est alteri conveniens convenientia perfectionis, est distinctior eo conceptu, qui in hominum

mente excitatur vix ac audiunt nomen boni: quocirca nulla est tautologia.

Quemadmodum de veritate diximus, ipsam non esse puram denominationem extrinsecam, pariter de bonitate dicendum est. Nam 1° bonitas comprehendit ipsam entitatem, seu perfectionem: 2° relatio convenientiae ad aliud ipsi enti bono est intrinseca et essentialis: non enim in eo est tantum quod actu perficiat, sed quod possit perficere: potest autem vi suae essentiae, qua perfectum est.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Ratio boni materialis seu fundamentalis, seu absoluti, et quidem ipsius rei perfectae, non autem cuiusque perfectionis (p. I), auctore S. Thoma post S. Augustinum, consistit in *modo, specie, et ordine*. « Ratio boni, inquit S. Thomas (I p. q. V. a. 5°), secundum quod consistit in perfectione, consistit in modo, specie, et ordine. » Ut enim ait Augustinus (De natura boni contra manichaeos c. 3 seqq.): « haec tria, modus, species, ordo, tanquam generalia bona sunt in rebus a Deo factis, sive in spiritu, sive in corpore.....Haec tria ubi magna sunt, magna bona sunt; ubi parva sunt, parva bona sunt; ubi nulla sunt, nullum bonum est. » Sermo est igitur de bonis creatis seu finitis, atque de his solum loquimur in hac parte thesis. Iam vero rem ita se habere facile probatur. Nam 1° omnis res perfecta suam habet speciem seu essentiam, vel formam qua in specie constituitur: habet deinde ordinem tum extrinsecum, nempe ad finem suum, cui apta est, et subordinatur, tum intrinsecum, quo partes vel perfectiones propriae harmonice cohaerent; seque invicem complent: habet tandem modum; quatenus essentia sua, singulaeque perfectiones certis gradibus certisque limitibus continentur, et quaecumque essentiae superadduntur, proportionem habent cum ipsa, eoque modo sunt quo esse debent: 2° his tribus completur ratio rei perfectae; si enim est essentia, et eius ordo ad finem, et modus, quo res et ordo esse debet, nihil amplius desiderari potest.

Perpende 1° ordinem proprie non posse esse nisi bonum: si enim est inconveniens, non ordo, sed inordinatio dicitur: item species quaevis est semper quaedam perfectio. Modus

autem dicitur et malus, « vel quia minor est quam esse deberit, vel quia non his rebus accomodatur, quibus accomodandus est, ut ideo dicatur malus, quia alienus et incongruus. Tanquam si dicatur aliquis non bono modo egisse, quia minus egit quam debuit, vel quia ita egit sicut in re tali non debuit, vel amplius quam oportebat, vel non convenienter » (S. August. ibid. c. 23). Modus ergo, qui ad perfectionem spectat, est ille modus, quem subiecti natura et finis exigit.

Perpende 2° modum, ordinem, et speciem (si tamen species, vel forma specifica sit accidentalis, ut color) « eo modo dici bona, quo dicuntur entia, non quia ipsa sint quasi subsistentia, sed quia eis alia sunt entia et bona: unde non oportet quod ipsa habeant aliqua alia, quibus sint bona: non enim sic dicuntur bona, quasi formaliter aliis sint bona; sed quia ipsis formaliter aliqua sunt bona; sicut albedo non dicitur ens, quasi ipsa aliquo sit, sed quia per ipsam aliquid est secundum quid, scilicet album » (S. Thomas ibid. ad 2).

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Proprium est boni appetitum sui excitare: atque haec est proprietas boni prima et universalissima. Est non essentia, sed proprietas, quia supponit essentiam boni, nam supponit convenientiam alterius alteri, eiusque perfectionem; « unumquodque enim est appetibile secundum quod est perfectum » (S. Thomas I. p. q. V. a. 1). Est proprietas prima, quia immediate sequitur ad essentiam boni sitam in convenientia perfectionis alteri: est universalissima, nam cuicumque bono competit, sive formaliter sive efficienter perficienti. Quocirca cum definitio essentialis propria boni nequeat afferri (D. CLXXXII), non immerito Philosophus definitionem qualemcumque boni ab hac proprietate derivavit statuens *bonum esse quod omnia appetunt* (Ethic. L. I. c. 1). In qua definitione haec tria consideranda sunt: 1° quod appetitus boni proprie non est nisi in entibus cognoscitivis, sive intelligentibus, sive saltem sentientibus; in ceteris vero vel aequivalenter est, quatenus nimirum operantur ad conservationem et consecutionem illius quod est

bonum ipsis; vel est interpretative, quatenus illud appetent, si sensum aut intellectum haberent, ut Philosophus ait ibid. c. 6. Advertendum est 2° appetitionis nomine non venire speciatim desiderium rei absentis, sed sensu quodam confuso intelligi id quod est veluti genus ad appetitum explebilem adhuc, et appetitum expletum; ideoque bonum esse quod vel desiderium sui excitat, cum est absens, vel delectationem, cum est praesens. Perpende tamen quoad bona quoque possessa desiderium adhuc reliquum esse, nimirum eorum conservationis, si quomodocumque amitti possunt. Advertendum est 3° sensum definitionis non eum esse, ut non sit bonum nisi id, in quod omnium appetitus feratur; sed hunc esse sensum: quidquid a quocumque appetitur, illud esse bonum, et omnia cum appetunt, non appetere nisi bonum. Licet enim bonum sit quod omnia appetunt, unicuique tamen est proprium bonum, ut inquit idem Philosophus. Neque enim omnis perfectio potest esse omnibus conveniens cum diversae sint naturae, diversaque in singulis exigentia perfectionis.

Hinc, supposita intelligentia, potest habere locum distinctio inter bonum verum, et bonum apparens. Bonum enim verum est illud quod reapse est bonum, et simul est proprium bonum eius qui ipsum appetit: bonum apparens est id quod vel in se non est bonum, ut occisio sui, vel non est bonum proprium appetenti, ut mollities homini; apprehenditur tamen sub ratione boni. Prius est bonum simpliciter apparens, quia in se nullo modo est bonum; alterum secundum quid, ratione scilicet habita naturae illius qui appetit, respectu cuius non est verum bonum, ideoque apparens: dicimus enim generatim bonum apparens quod non est verum bonum, apprehenditur tamen ut bonum. Potest autem intellectus apprehendere sub ratione boni etiam id quod non est reapse bonum, quatenus videt in eo remotionem illius a quo homo abhorret; quae remotio habet rationem boni. Quocirca ratio boni ab intellectu apprehensa amplius patet quam bonitas realis.

Si comparatio tandem fiat inter has entis proprietates

verum, et bonum, patet quod bonum est secundum rationem posterius vero. Nam « secundum hoc est aliquid prius ratione, quod prius cadit in intellectu. Intellectus autem per prius apprehendit ipsum ens, et secundario apprehendit se intelligere ens, et tertio apprehendit se appetere ens. Unde primo est ratio entis, secundo ratio veri, tertio ratio boni. » S. Thom. I p. q. XVI. a. 4. ad. 2.^m

DEMONSTRATIO IV. PARTIS. A. Omne ens est bonum utraque bonitate. Non dicimus omne ens habere omnem bonitatem, quam habere potest, multoque minus bonitatem omnem, quae haberi possit; sed dicimus quod quodvis ens, quatenus est ens, est bonum. Et 1° quidem omne ens sua constat essentia, habet ergo perfectionem propriam essentiae; atque haec essentia est quaedam species, et habet determinatum ordinem ad finem, certoque modo determinata est. Est ergo ens bonum absolute. Porro essentia vel est possibilis solum, vel existit etiam; si primum, est bona ea ratione qua est essentia, h. e. possibiliter bona; si alterum, est realiter bona. 2° Omne ens quod aliqua perfectione constat, potest alia, vel omnia, vel quaedam perficere; perficitur enim aliquid quatenus aliqua perfectio ei communicatur: atqui omne ens est aliqua perfectio, quae aliquid in aliis efficere, vel se ipsam communicare potest; ergo omne ens est bonum relativum.

Quamvis vero omne ens sit bonum, non dicitur tamen bonum eodem modo ac ens. Quemadmodum enim distinxi-
mus perfectum, ita et id, quod bonum est absolute, distinguitur in bonum secundum quid, et bonum simpliciter. Illud est quod habet perfectionem quidem suae essentiae, seu naturae, sed non habet omnes alias perfectiones, quae per modum accidentis superaddi ei deberent: sic et damnati in inferno sunt boni. Istud est quod habet praeterea eas alias perfectiones. Cum autem hae sint accidentales, et ex substantia et accidente fiat ens secundum quid, substantia autem sit ens simpliciter; consequitur quod ens simpliciter sit bonum secundum quid: et ens secundum quid sit bonum simpliciter. S. Thomas I p. q. V. a. 1° ad 5.^m

An vicissim omne bonum est ens? Si nomine boni in-

telligas quoque bonum apparens, liquet non omne bonum esse ens. Si autem intelligas bonum verum, distinguendum est. Nam 1° negatio seu privatio alicuius rei potest esse conditio pro assecutione cuiusdam boni; ita privatio vitae in instanti, quo quis Domino gratus reperitur, est conditio assecutionis salutis: 2° Negationes rei inconvenientis relate ad aliquod subiectum censentur bonae; ita carentia infamiae penes plures, etiamsi bona fama apud illos non gaudeas, quia nemo te novit, bona est: ita absentia inimici necem tuam molientis bona est. Haec autem non sunt bona apparentia; neque enim bona sunt quatenus apprehenduntur, sed imo ideo apprehenduntur tanquam bona, quia in se ipsis talia sunt. Iam vero manifestum est priora non esse bona bonitate intrinseca ipsis, sed bona censi propter id quod ad ea consequitur: alia vero bona esse quatenus bonum est illud, cuius causa privativa removetur; nam absentia me volentis occidere bona est, quia bona est vita; et absentia infamiae bona est, quia bona est fama apud quoscumque, atque etiam possibilitas eius. Sunt ergo haec omnia in se negationes quaedam, et sunt bona extrinsece. Itaque ad quaestionem propositam respondendum est cum distinctione; scilicet bonum quod est bonum intrinsece, et positive, est ens, *conc.* quod est bonum tantum extrinsece, est ens, *subd.* sicut negationes in subiecto, aut privationes sunt entia, *conc.* ens simpliciter, *neg.*

B. Cum Deus sit a se, et infinite perfectus, est idcirco summum bonum absolute, Cum sit per efficientiam fons omnium bonorum creatorum, atque finis, in quem omnia diriguntur, cuius assecutione (licet diverso modo) omnia perficiuntur, est quoque primum bonum relative. Est proinde Deus bonus supra omnem modum, quia nullo limite perfectionis continetur, et est bonus citra ordinem ad alia, quia est bonus ex se; et omnia vicissim ad ipsum ordinantur.

DEMONSTRATIO V. PARTIS. Quod alteri bonum est, vel est ei bonum, quia se ipso illud perficit, vel quia causa est ei alicuius perfectionis obtinendae. Prius propter se appetitur; est enim in ipso ratio cur appetatur, scilicet perfectio con-

veniens subiecto; alterum appetitur propter bonum, cuius est causa; eatenus enim hoc alterum est bonum alicui, quatenus eidem est causa boni; igitur propter istud bonum appetitur. Duplex ergo bonum distinguitur, bonum per se, seu ratione sui, et bonum ratione alterius: illud finis est, hoc medium.

Circa utrumque haec sunt advertenda. 1° In bono quod est finis, sive in bono finali duplex veluti elementum distingui debet, nempe obiectum, et actus quo obiectum apprehenditur; prius sine altero esse potest, non vero alterum absque priore: quocirca cum integre bonum finale constituitur coniunctione utriusque elementi, tunc reapse bonum finale habetur, cum adest actus, qui apprehendit obiectum.

2° Bonum, quod est medium, licet propter aliud appetatur, tamen et ipsum appetitur, et habet in se cur appetatur, efficacia nempe boni alicuius producendi. Quapropter non quodvis medium pro quovis bono obtinendo adhibetur, sed determinata media pro determinatis finibus usurpantur; quia nimirum haec, non illa media, sunt idonea ad consecutionem boni.

Porro ex dictis consequitur rationem causae finalis competere bono: h. e. eatenus aliquid habere posse rationem causae finalis, quatenus habet rationem boni. Nam causa finalis est ea, quae amorem sui excitat in appetitu, quaeque propter se appetitur: nequit autem appeti propter se nisi quod rationem habet convenientis appetenti: id autem est habere rationem boni; ergo. Diximus *quod habet rationem boni*, non simpliciter *quod est bonum*; quia, ut iam monuimus, est etiam bonum apparens, quod quidem non est vere bonum, apprehenditur tamen sub ratione boni: cum autem appetitus sequatur apprehensionem, ut illud appetat quod ei proponitur ut bonum, fit quidem ut nihil appeti possit nisi sub ratione boni, possit tamen et appeti illud, quod non est in se bonum. Non vero omne bonum habet rationem finis, sed solum bonum per se, ut ex dictis manifestum est.

DEMONSTRATIO VI. PARTIS. Bonum finale duplex distinguitur, *honestum*, et *delectabile*: hinc divisio omnis boni in

honestum, delectabile, et utile, quod est medium. Pro cuius distinctione intelligentia advertenda sunt primum duo. 1° Distinctione hac non distingui per se subiecta, ut aliud sit ens quod sit tantum utile, seu medium, aliud sit ens quod sit tantum finis; et rursus aliud sit tantum honestum, aliud sit tantum delectabile, ita ut scilicet singulis subiectis non nisi una ratio bonitatis competat. Sed distinguuntur ipsae rationes boni, quae in eodem subiecto sub diverso respectu reperiri possunt. 2° Distinctionem hanc primitus excogitam esse ratione habita hominis, cui res sunt bonae; deinceps vero ad cetera inferiora entia plus minus analogice tractatam esse.

His positis liquet dupliciter primum aliquid posse esse conveniens homini, 1° ratione alterius boni, quod per illud obtineri potest: haec est ratio boni *utilis*: 2° ratione sui ipsius, et hoc rursus dupliciter. Potest enim aliquid per se esse conveniens homini, vel quatenus res est, quae naturam eius perficit, vel quatenus est quies, quam appetitus experitur: prior est ratio boni *honesti*, altera est ratio boni *delectabilis*. Honestum autem et delectabile tum de ipso obiecto, circa quod versantur actus, tum de ipsis actibus dicuntur, quemadmodum diximus antea generatim de bono finali.

Bonum honestum et bonum delectabile habent per se rationem finis; nam propter se appetuntur, licet quaedam bona honesta et delectabilia possint ut media, et debeant tanquam fines inferiores subordinari superiori fini: aliud est enim esse medium, aliud est esse finem subordinatum (cf. Caput III De causa finali n. II, 5). Bonum itaque honestum est id quod est conveniens naturae, illi nempe perfectionem afferens, cuius ea est capax. Hinc si natura aliqua ex pluribus partibus constet, quae dissimiles sint, vel oppositas inclinationes gerant, bonum eius honestum erit id quod convenit secundum inclinationem partis principalioris eius, seu formalis: per hanc enim proprie constituitur ea natura. Quare bonum honestum hominis est id quod ei convenit secundum rationem.

Haec autem divisio rationum boni est adaequata; nam bonum vel est finis, vel est medium: finis autem vel est res quae perfectione sua perficit aliud, vel est quies in illius possessione. Praeter has nulla alia ratio excogitari potest. Quocirca et quidquid vis tibi, sub una ex his rationibus velis oportet. Debet enim esse ratio cur aliquid velis; haec autem esse potest vel quia est res naturae tuae conveniens, sicut cum vis conservare vitam, vel quia delectat, sicut cum legis comoedias, vel quia utile est, ut cum sumis medicinam.

Quemadmodum autem quidquid tibi vis, vis sub ratione vel honesti, vel delectabilis, vel utilis; ita pariter id quod vis aliis, potes sub quavis (pro ratione subiecti) ex his rationibus velle, et sub aliqua ex his velle debes. Modus enim quo nobis volumus bonum, est mensura eius quo alios amamus. Actus tamen, quo bonum alteri vis, a te ponetur sub ratione vel honesti, vel delectabilis, vel utilis tibi.

Ad bonum honestum quod spectat, advertendum est ipsum esse aliquod bonum physicum, cuiusmodi est esse, vivere, intelligere, possidere finem, etc. Ratio est quia perfectio naturae conveniens est aliquid reale; perfectio autem realis est bonum physicum. Vides *physicum* intelligi non id quod est tantum materiale aut sensibile, sed quod est reale, quod est in rerum naturis. Iam vero si agens sit liberum, et obnoxium legi, actus eius tendens in bonum physicum, quod est ei honestum, ut ex. gr. desiderium possidendi Dei, est actus physice simul et moraliter honestus: physice, quia hic actus est res quaedam conveniens naturae rationali; moraliter, quia libere conformis legi. Quapropter bona honesta physice, et bona honesta moraliter non sunt alia, et alia bona, realiter inter se distincta; sed bona honesta physica, prout conformia sunt ordini et libere admissa, evadunt bona moralia: atque moralis honestas consistit in iis physicis operationibus libere positis, et in libera electione eorum bonorum physicorum, quae conveniunt naturae rationali. (cf. Card. Pallavicini Del Bene L. I. c. 10.)

Ratio boni delectabilis seiuncta esse potest a ratione honesti; plura enim delectant hominem, et plures sunt dele-